

Josep Torres Clavé i el GATCPAC

Josep Lluís Sert

Josep Torres era un arquitecte nat, tingué tota la seva vida passió per la professió. A aquesta li afegia un gran interès per les arts plàstiques en general i era capaç, des dels seus primers anys d'estudiant, d'apreciar la relació entre les arts visuals, l'arquitectura i l'urbanisme.

Aquesta àmplia visió li va servir d'estímul en els seus esforços per a comprendre millor el medi ambient en general i les seves deficiències, i per a sublevar-se contra els factors que constituïen obstacles o barreres als canvis que la nova tecnologia feia possibles.

Amb conviccions més o menys clares i avançades, i amb d'altres estudiants de l'escola d'arquitectura, vingué a formar part d'un grup que criticava els programes d'estudis oficials.

En analitzar el contingut dels cursos d'estudis, s'adonà que aquests ignoraven les realitats de l'època i que ens allunyaven d'un món en procés de canvi social, econòmic i tecnològic, en comptes de preparar-nos per a resoldre els problemes del moment i del futur immediat.

Josep Torres decidí, en aquell llavors, buscar noves direccions més acordades amb els horitzons que s'obrien davant de nosaltres.

Tenia una justa apreciació per la bona arquitectura i construcció, i comentava freqüentment amb els seus col·legues de grup les grans obres d'altres èpoques, tot i reconeixent alhora que no s'havien de copiar o repetir, puix que la vida ens duia per camins subjectes a un procés d'evolució i canvis radicals. Els qui compartíem la seva actitud vam decidir buscar fora de l'escola el que allí no ens ensenyaven, els coneixements que ens permetessin de confrontar-nos amb les realitats de l'època.

El 1926 vaig trobar a París els primers llibres de Le Corbusier que vaig dur a Barcelona, i amb Josep Torres i d'altres companys del grup els vam llegir i comentar amb entusiasme, trobant en ells nous horitzons i directives.

Per aquell llavors i durant els primers anys d'estudi, Josep Torres assistia regularment al Cercle Artístic i s'hi passava moltes hores pintant. Li interessava molt la pintura i tenia grans aptituds, sobretot, com a dibuixant. Tenia una bona preparació adquirida al taller d'arquitectura del seu oncle Jaume Torres i Grau.

El 1927 vam organitzar un viatge a Itàlia amb Sixt Illescas. Recorreguérem en automòbil la Itàlia central i la del nord, tot seguint un detallat itinerari, visitant la majoria de ciutats, incloses les més petites i menys conegudes. Josep Torres s'entusiasmava i dibuixava sense perdre detall. Com més vèiem, més s'arrelava en ell la convicció de les grans possibilitats que tenia la professió de contribuir a millorar les condicions de vida tan deficientes en la ciutat moderna. L'harmonia dels conjunts urbans, l'escala humana, el respecte a les condicions naturals del medi ambient, n'estàvem convençuts, eren aplicables, amb diferents enfocaments, a les noves urbanitzacions. Torres s'interessà de bon començament pels barris residencials, en la manera de viure de la gent, a més d'estudiar els monuments més coneguts. Vam seguir en aquell viatge, pas a pas, no solament les grans obres d'arquitectura sinó també de la pintura i els grans conjunts murals. Siena amb la seva magnífica plaça i els seus primitius; San Gimignano, Spoleto, Arezzo amb Piero della Francesca, la ruta de l'Adriàtic, Urbino, Ravenna, Venècia, Vicenza, recorrent les viles de Palladio; Verona, Mantova amb els Mantegna, etc., i acabant la nostra gira de dos mesos a Milano.

Tornà Josep Torres d'Itàlia, amb més gran vocació professional i encara més interès per les arts en la seva totalitat, més convençut del molt que podria fer-se, encara que de molt diferent manera, aplicant nous mètodes de construcció dirigits i animats per l'esperit de la nostra època. (**L'esprit des temps nouveaux.**)

D'esquerra a dreta: Joan Miró. Raimona Torres. Josep Torres Clavé. Josep Lluís Sert. Montxa Sert. Pilar Miró, Adelita Lobo. Viatge a Andalusia, 1934.

També el 1927 ens vam assabentar que Le Corbusier feia una conferència a Madrid. El nostre petit grup es mobilitza per aconseguir que vingués a Barcelona a fer una altra conferència, a l'Ateneu. Le Corbusier passà diversos dies amb el nostre grup, dins de xerrades contínues, visites a la ciutat i excursions. Josep Torres seguia amb atenció i entusiasme els seus comentaris.

Davant d'algunes idees de Le Corbusier no mancaven incrèduls que prenien una actitud negativa. No recordo una sola vegada que Josep Torres adoptés tal actitud negativa o pessimista. Quan es parlava de dificultats o es criticaven conceptes més o menys teòrics no els rebutjava mai com a impossibles sense discutir-los a fons. Es reia, amb bon sentit d'humor, de tot allò pretensions o ridícul, però no recordo que mai prenguéssin una actitud negativa; creia més en les possibilitats que en les dificultats que es poguessin presentar en la realització dels nostres projectes per ambiciosos que fossin aquests. Aquesta actitud positiva davant la vida i el treball, i la seva gran energia, que li feia lliurar-se a lluitar per la realització d'allò que ell creia just, estava animada per les seves fermes conviccions de la ruta a seguir.

Les conviccions en ell arrelades, les acompanyava d'un entusiasme que arribava a ésser contagiós. Va ser un element insubstituïble en la formació d'un equip de treball. S'afegien a aquestes qualitats una simpatia natural i una actitud afectuosa que el disposaven al treball en equip. No mancava qui de vegades, el titllava d'«idealista» o d'«ingenu», però a la fi del debat, generalment, sortia endavant amb allò que es proposava. Les qualitats de Josep Torres i Clavé es feien més paleses a mesura que s'organitzava i estructurava el GATCPAC, primer, i s'ampliava al GATEPAC, després.

Lliurava totes les seves energies a la solució de tots problemes d'organització, participava en tots els debats, àdhuc en aquells que li interessaven menys.

Es va dedicar de ple a la revista **A.C.**, des del seu començament. Discutia amb el grup el contingut de cada número, i hi contribuïa personalment coordinant les aportacions; dirigia el treball de l'impressor i en supervisava la distribució. Sense la seva total dedicació,

la revista **A.C.** segurament mai no hagués existit.

A.C. no va ser solament una revista d'arquitectura i construcció, abastava horitzons més amples, de l'urbanisme i les arts visuals, representant així els interessos del grup en el moviment de l'art modern en general, i els enllaços amb el grup ADLAN (Amics de l'Art Nou). El grup s'adonava de les semblances de les noves construccions de l'Europa Central i del Nord amb el que podríem anomenar constants seculars de l'arquitectura popular mediterrània, sense època ni estil particular, arquitectura de la gent de pocs mitjants, dels poblats de llevant, de les Balears i de les illes gregues, entre molts d'altres.

Allò que volíem importar era en gran part nostre des de segles.

A.C. dedicà força números a aquesta arquitectura, sobretot a la de l'illa d'Eivissa, per aquell llavors poc coneguda i apreciada.

Torres sentia i comprenia la bellesa dels raïms de cases blanques de volumetria clara.

Els primers viatges a Eivissa i el viatge a Andalusia el 1934, en companyia de Joan Miró, confirmaren la importància de l'estudi d'aquesta arquitectura popular anònima. Josep Torres fotografava i prenia notes en el curs de la nostra ruta, tal com ho féu prèviament a Itàlia.

A més d'aquests viatges, en vam emprendre d'altres per a participar a les reunions dels C.I.A.M., constituïts a La Sarraz el juny de 1928. C.I.A.M. redactà un manifest en aquell primer congrés que definia els seus principis generals i marcava les rutes a seguir. Són aquests anys del 25 al 30, l'època en la qual es precipiten els esdeveniments que després veurien desenvolupar-se una nova arquitectura contemporània.

Josep Torres participà a la reunió del CIRPAC «Comitè executiu dels C.I.A.M.» que tingué lloc a Barcelona el 1932, patrocinada pel govern de la Generalitat. En aquells dies Josep va poder tractar els directores dels C.I.A.M. i ajudar a establir amistat i col·laboracions per a **A.C.**

Torres assistí i participà activament en els treballs del IV congrés celebrat a Atenes l'any 1933, i en el trajecte d'anada i tornada del vaixell «Patris II» fou quan es va redactar la «Carta d'Atenes o Carta de l'urbanisme». Durant aquest viatge reuní nou material per a la revista. Va treballar dins del con-

grés, on preguntava, escoltava i discutia; la seva actitud va impressionar de forma gran a molts delegats que oferiren la seva col·laboració a **A.C.**

És impossible de separar les activitats de Torres de les del GATCPAC, en general en els treballs col·lectius. Sí, pot afirmar-se que la seva important contribució es va distingir en tot moment per la seva qualitat i generositat en l'ús del seu temps. Torres no sabia fer les coses a mitges, es lliurava totalment al treball.

Allò mateix dels treballs teòrics del grup, va succeir amb la seva participació en els projectes realitzats amb el GATCPAC, en general, i amb alguns membres del grup.

Participava en les discussions inicials del tema del projecte, la seva definició, programació, execució i supervisió de les obres. A més de les seves grans facultats naturals, hi aportava la considerable experiència adquirida durant els anys d'aprenentatge al taller del seu oncle. La seva participació va ser especialment important en el projecte de «La Ciutat de Repòs i Vacances», als estudis del «Pla Mació», al projecte i execució del «Dispensari Central Antituberculós» de la Generalitat de Catalunya i a la «Casa Bloc» i al projecte d'Hospital de la Vall d'Hebró i a d'altres treballs de menor escala.

Recordo els nostres primers projectes en col·laboració: un avantprojecte maqueta per a un hotel a Sitges, primer assaig d'adopció dels principis de la moderna arquitectura —elogiat per Le Corbusier al seu pas per Barcelona—, precedí aquest a l'estudi del Poblat de Vacances a la Costa Brava (Platja d'Aro), presentat a l'exposició de pintura, escultura i arquitectura contemporànies a les Galeries Dalmau.

Els canvis a Espanya i a Catalunya en proclamar-se la Segona república, van donar especial importància als esforços del GATEPAC. El nostre local social al Passeig de Gràcia-Rosselló el 1931, obria les seves portes el 14 d'abril quan grups de ciutadans pujaven cantant i enarborant la bandera de la nova República i les Senyeres. Aquests canvis ens van donar nous ànims a tots. El govern de la Generalitat i el nou municipi obrien a les nostres idees i ideals noves portes. El que mesos abans semblava una possibilitat en un futur remot, tenia amb els canvis possibilitats de materialització.

Josep Torres va seguir els esdeveniments amb entusiasme. Participà en reunions amb membres del govern, i encara que el seu tret fort per aquells anys era més el seu entusiasme juvenil que el seu sentit diplomàtic, les seves intervencions a les reunions eren convincentes per l'entusiasme que hi posava. Sense el govern de la Generalitat no crec que el GATEPAC hagués desenvolupat un pla general de Barcelona, ni hagués dut a terme cap de les seves realitzacions més importants.

Josep Torres i Clavé estudià i madurà durant un període de gran promesa per a la llavors jove arquitectura moderna, període de grans canvis socials, econòmics i polítics. Època també d'aplicació dels avanços tecnològics a l'arquitectura.

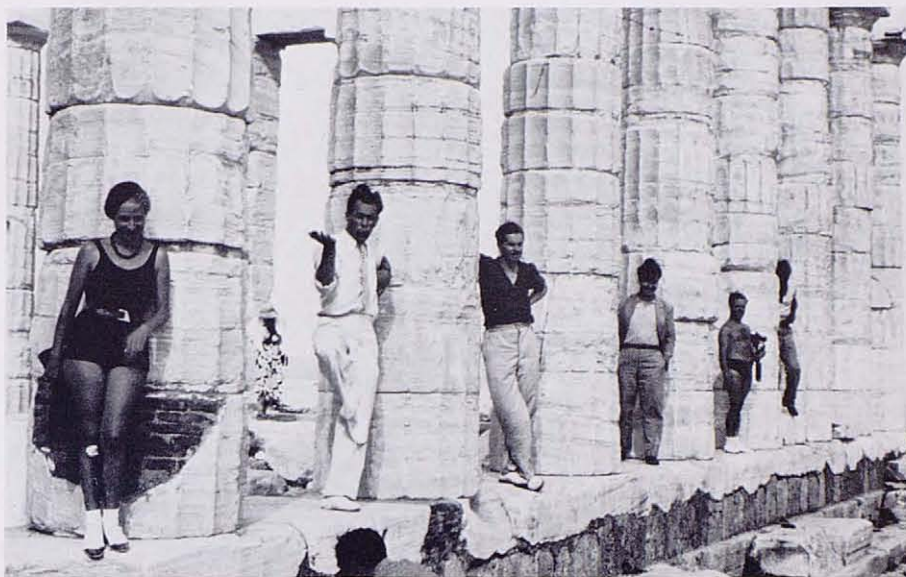
Per aquells anys es definiren els principis que donaren lloc al naixement d'una arquitectura jove en un món que creia en un demà millor.

La revolució socialista guanyava terreny. Tots volíem participar en la creació d'un medi ambient digne de la nostra època, tot posant els avanços tecnològics al servei del poble, transformant les ciutats, l'entorn, el país.

L'obra del GATCPAC tractava d'aplicar aquests principis al país en transformació, i els treballs realitzats per Torres i Clavé seguien aquestes directives. Amb el seu entusiasme, convicció i energia, visqué els seus ideals i va morir per ells.

Josep Lluís Sert, Josep Torres Clavé. Viatge a Rússia, 1932

Congrés d'Atenes, 1933